

Dr. LENDL ADOLF
és Dr. MÁRKUS JENŐ

közreműködésével szerkeszti RAITSITS EMIL.

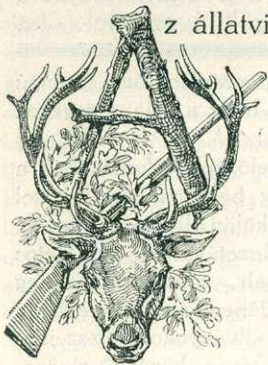
Kiadja: BUDAPEST SZÉKESFŐVÁROS ÁLLAT- ÉS NÖVÉNYKERTJE.

Előfizetési ára egy évre 8 K, félévre 4 K. •••••••••• Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

Egyes szám a „Mi Ujság az Állatkertben” című melléklettel együtt 40 fillér.

Az erdők állatvilága és a néphit.

Írta: Gyulay Károly.

Az állatvilág igazi otthona, a vadászkedvelések igazi birodalma, a titokzatos erdő telve van rejtelmességekkel. A költészet, a Meotisz rengetegeiben fehérszarvast űző ősmagyar királyfiak idejétől napjainkig, legendák hosszú sorozatát szötte az erdők rejtelmei közé. Ha semmi egyéb jelentősége nem volna a vadászatnak, mint csupán az, hogy igazi otthonában, az erdőben, bennünket a természet csodáinak felismerésére tanítson, s rávezessen ott azok mélységes tanulságaira, már akkor is eszményi célt szolgálna. Ámde e mellett a vadászat, a köznapi élet szűk keretéből a mindenség legszebb templomába, az erdők misztikus szentélyébe vezet bennünket, ahol a lefátyolozott titkokat csupán a hozzáértő képes fölfedni és igazán megérteni. Ha titokzatos a suttogó erdő sűrűje, úgy bizonyára rejtelmes az erdők lakóinak az édes szavú szárnyasoknak, s a vadaknak ottani élete is. Nem csoda tehát, ha az erdők mélyét és lakóik titokzatos életét, ősidők óta a hitrege, a népmese, a költészet egyaránt körülszöttek; már pedig ahol a mese szövődik, ott a néphit és a babona titokzatosságának bőséges tere nyílik. Érthető tehát,

ha a néphit, az őskor emberétől kezdve, a mai kor emberéig az erdő és lakóinak életét, csodásnál-csodásabb tulajdonságokkal tudta fölruházni. A meséből és a babonából a költő időnként kihámozza azután ha nem is a valóságot, de legalább a mai sívár korban oly ritka gyöngyszemként az eszményit.

A néphit az erdők világának babonái közé vonta, az erdővel egyetemben elsősorban az erdész és vadász személyét is. Mese és varázsa nemzedékről-nemzedékre, vadászapáról vadásziúra száll. Kezdjük tehát az ismertebb erdő- és vadászbabonák sorozatát.

Hazánk egyes tájain a vadász karácsony éjszakáján önti golyóit lőfegyvere számára. A golyó a vadászhit szerint igazán csak akkor hatékony, ha azt karácsony szent éjjelén keresztúton öntik.

A Cseherdő és a Harzhegység vadásza, a vadak friss csapásaiba koporsószőget üt, hogy ezáltal a vad át ne váltszon más területekre.

Tirol kiváló zergevadásza, korhadó sirkeresztek ércrészeit gyűjtögetik és azokból Szilveszter éjszakáján golyót készítenek a zerge számára.

A Kiskárpátok és a Beszkidek tájékán, de a velük szomszédos Morvaország egyes vidékein is a vadászok holló vagy vakondszívet szárítanak, s azt lőporuk közé keverik. A Cseh-Érchegységben Nagypénteken fogott varjuszívet használnak e célra. Bajor- és Csehország határszélein a vadászok denevérek vérebe áztatják a golyót, hogy ettől nyerjen az láthatósabb varázserőt. A Vézer-völgy vadásza ablaküvegek porából készült töltéssel tesznek előbb próbálövést.

A közismert „vadászpechet” elhárítani hivatott babonák száma is légiónyi. A friz vadász, mielőtt

18

vadászatra indul, hogy vadászszerencsését biztosítsa, előbb néhány gabonaszemmel lövöldözget. Az Északi-tenger partmellékének vadászaik mielőtt fegyverükkel kivonulnának, felszálltanak egy-egy hajadon lányt, hogy a keresztbe tartott fegyveren átugorják.

Galicia és Csehország vadászaik közt szélteben-hosszában sokféle a vadászbabona. A cseh- és lengyel vadász összegyűjtögeti azokat a sörétszemeket, amelyeket a meglőtt vadban talál és azokat töltéskor felhasználja.

Hazánkban több helyen szerencsés előjelnek tekintik azt a seréteket, amit a pecsenyében találnak. Lőfegyverét sok vadász használat előtt 3 kút vizéből merített forrázattal vagy itt-ott ecettel is szokta öblögetni.

Világszerte elterjedt babona az is, midőn a kivonuló vadásznak óvakodunk szerencsét kívánni. A tiroli e tekintetben még tovább megy, mint honi vadászaik, amennyiben a vadászatra indulónak oda kiáltja azt, hogy „Lábát-karját törjed.”

Az Alpok egyes vidékein a vadászok vadászkalapjukra egyéb tolltroféák mellé saspelyhet fűznek, mert azt tartják, hogy ettől merészebbek, bátrabbak lesznek, főként pedig látásuk oly élessé lesz mint a sasé. Ilyen saspelyhekért a vadászok a náluk szerencsésebb vadásznak olykor jókora pénzösszeget fizetnek.

Az alpok vidékein lakó olasz, francia, svájci, bajor, tiroli és stájer vadászok általában igen babonások. A titokzatosság, amely az Alpok megközelíthetetlen bérce magaslatait övezi, az ős rengetegek, amelyek az Alpok oldalát és völgyeit borítják, a sokféle rejtelmes babonát érthetővé teszik. A homályos erdő, a természet oly szép otthona, a maga misztikus varázsával fogva tartja, bilincseibe vonja az egyszerű nép fiának romlatlan lelkületét. A vadász, főként ha egyben erdőuradalmak alantasabb alkalmazottja, általában pedig a nép sorából származik, úgy szólván egész életét az erdők rejtelmek között tölti;

érthető tehát, ha az erdők misztikus varázsa alól szabadulni alig tud, sőt előbb-utóbb a vadászbabonák valamelyikének rabja lesz.

* * *

A nálunk honos vadfélék sorából a néphit főként a nyulat burkolta a legkülönbözőbb babonák misztikumába. A nyúl már a hindu népek körében, tehát sok ezer évvel a görög és a római kultúra előtt, jól ismert állat volt. Ebbeli népszerűségéből a szanszkrit nyelvű hindu szentkönyvek sok ezer éves korától kezdve minden e mai napig semmit sem veszített.

A hímestojásokat szállító husvéti nyúl eredete mithológiai és misztikus. A kereszténység alapítása előtt kulturát teremtő őskori népek a tojásban és a szeretkező nyúlban az ébredő természet jelképeit látták. E réven a nyúl és a tojás áldozati tárgy volt, amellyel a virágfeszítő tavasz küszöbén az ókor költőibb lelkületű népei, különböző isteneinek kívántak kedveskedni. A kereszténység első évszázadaiban, a nyúl és a tojás jelképes jelentősége, pogány eredeténél fogva már-már feledésbe ment, míg aztán a kereszties hadjáratok korától kezdve, hogy a nyugat a kelettel megint közvetlenebb érintkezésbe jutott, nyugat és kelet többféle szokása, de egyben babonája is lassanként szerepet cserélt egymással.

A husvéti hímestojást szállító nyúl, az indo-germán eredetű népeknél nemcsak a kikelet előhírnöke, hanem utalás a nyúl szaporaságára, s így a termékenység jelképeként is szerepel. Kelet egyes népeinél a nyúl mindenkor azt a szerepet vitte és viszi néhol ma is, amit minálunk a gólya, t. i. „gyermekeket szállít a családnak!”

A nyulat az ó germánok is szent állatként tisztelték, sőt üldözőire büntetéseket szabtak. E tekintetben a nyúlhúst megvető teuton-germánok e vad védelmének első megalapítójaként tisztelhetők.

Amit a babona és a néphit a nyulak különféle szervének gyógy- és varázserejéről évezredek óta,

Beszélő papagályok.

— „A TERMÉSZET” eredeti tárcája. —

Írta: Zoltán Vilmos.

Ajós a madárdaltól az állatkert legkedvesebb háza, a madárház. Ebben tartózkodni már maga valóságában is gyönyörűség, mert úgy a szem, mint a fül kielégítheti élvezetét. A szemet csiklandja a madarak igen változatos színompája, a fület elandalítja a madárdal szívhez szóló hangja. A számos madárkedvelő közül, aki néhány percig megáll a papagályok csoportja előtt, a nagy intellingenciájú, kedves és groteszk viselkedésű és az emberi szavakat meglepő tisztasággal kiejtő madarak láttára hamarosan megfogja érteni, hogy ezek az igazán felsőbbrendű állatok már évezredek óta miért kedvencei az emberiségnek.

Ahol újonnan felfedezett világrészekben az európaiak csak érintkezésbe jutottak a benszülöttekkel, szelidített alakjában mindenütt megtalálták a papagályt. Mikor Kolumbus Amerikában partraszállt, a benszülött indiánok karjukon pompás, nagy arakkal jöttek a felfedezőkhöz és Guiana benszülötteinek gyermekei úgy eljátszanak szelidített és emberi szavakat kiejtő papa-

gályokkal, mint ahogy a klasszikus Görögország és Róma főrangú hölgyei tették. Nagy Sándorról ismeretes, hogy a róla elnevezett Sándor-papagályt ő hozta magával Ázsiából.

Az állatkertnek *Cerva Frigyes* felügyelő gondoskodásából a mintegy negyven apró hullámpapagály beszámításával közel száz főnyi papagályállomány van, köztük külön állványon mintegy tizenöt nagyságával, pompás, színdús tollazatával és csodálatos beszélképességével kitűnő nemes papagály. Ezek az anyagilag is nagy értéket képviselő madarak jó időben szabad levegőn tartózkodnak a madárház előtt felállított állványokon, rossz időjárás esetén és télen pedig a madárház tágas középső csarnokában, ahol állandóan sok a látogatójuk, különösen a gyermekek köréből, akik groteszk viselkedésükön és hangosan kiejtett szavaikon sokat mulatnak.

Sajnos azonban, hogy a gyermekek közt nem egy vásott és rakoncátlan akad, aki a madarakat megüti, vagy boszantási szándékból egyet ránt a papagály hosszú farkán, de gyakran vesztére, mert a könnyen ingerlékeny állat villámgyorsan odavág és hatalmas csőrével igen érzékeny sebet üt boszantóján. Innen van, hogy a jó bánásmódot és szimpátiáért bámulatosan hálás madarak rendszerint bizalmatlanok a gyermekekhez, s ezek bizony a legokosabbak teszik, ha nem nyulnak hozzájuk.

Általában a csodával határos, hogy ezeknek a madaraknak mennyire éles az emlékezőtehetségük. Bántalmazójukat hónapok, sőt évek múlva is felismerik s vele szemben ellenséges visel-

irodalmilag feldolgozható anyagban is összehordott, arról ma már köteteket lehetne írni. Róma Mesalinától kezdve a nyúlvérről a szütleány vére áttérő Báthory Erzsébetig, a friss nyúlvért a hiú asszony nép szepítő szerül használta. Csejthevár borzalmas asszonya Báthory Erzsébet, hervadó szépsége felfrissítésére eleinte csak bárány- és nyúlvért használt, hogy csak később vetemedjen a szűz leányok véreire, akkor midőn azt látta, hogy a bárányvér, a nyúlvér és egyebek nem használnak.

Szőke Dunánk forrásvidékeinek tájain a Feketeerdőben, gyógyerőt tulajdonítanak az olyan nyúl egyes részeinek, kivált, amelyet tekintet nélkül a tilalmi időszakra, március első péntekén lőnek.

Idősebb vadászok a Rajna mellékén, hogy szemük világa ne gyöngüljön, vadásztáskájukban nyúlszemet hordanak magukkal.

A nyúlnak tulajdonított varázserőről az ókor írói közül Plinius is megemlékezik, amidőn egyebek közt azt írja, hogy a néphit szerint az, aki nyulat eszik, kilenced napra szépülni kezd. Plinius idejében a fényűző Rómában a hiuság a nők és a férfiak között egyaránt az örültséggel volt határos. Kiszámíthatatlan mennyiségű nyulat fogyasztott a rengeteg Római-birodalom sok milliónyi népe csak azért, hogy ez úton szépségre szert tegyen.

Plinius idejében zudult a tűzhányó Vezuv halálos veszedelme Nápoly gyönyörű öblére, hogy tűzhamu alá temesse Pompéji, Herkulánium és Stabiae városokat. Pompéji ásatások alkalmával talált leletek a mellett szólnak, hogy a nyúl a rómaiak konyháján és pipere helyiségeiben egyaránt elterjedten szerepelt.

Az Ems völgyében a legények nyüllábat tűznek övük mellé, mert azt tartják, hogy aki nyüllábat hord, az megszabadul a katonaságtól. Igaz a nyúlszívű katonát egyetlen ármádia sem látja szívesen; aki tehát szabadulni kíván a katonasor alól, abból rendszerint nem is lesz jó katona.

Hazánkban, de Európa egyéb vidékein is azt tartják, hogy az úton előttünk átszaladó nyúl balesetet,

sőt szerencsétlenséget jelent. Magam ismertem egy kiérdemesült öreg erdészt, aki ha kocsijával vendégségbe, vagy másfelé ment, s a nyúl valahol az úton előtte fölbukkant, tüstént visszafordult. Egyébként a nyúlhoz fűződő utóbbi babona is hindú eredetű. Elő-Indiában ősidőktől a mai napig az úton átszaladó nyulat mindenki szerencsétlenség előjelének tekinti.

Az élelmes vadászvilág óvszerekről is gondoskodik a nyúlveszedelmekkel szemben. Így az alpesi tájak vadásza, ellenbabonaként az átszaladó nyúl láttára sarkán hármat fordul, mert azt tartja, hogy ezzel a babona rossz varázsát megtöri. Erősebb és radikálisabb óvszert használ ez ellen az erdőben dús Ardennek vadásznepe, amidőn az úton felbukkanó és szerencsétlenséget jelző nyulat a tilalmi időn belül is lelkiismeretfurdalás nélkül lepuffantja.

A Bretagneban azt tartják, hogy a boszorkányok nyúl alakot öltenek; a Breton vadász az ilyen nyúl boszorkányok ellen szőrös varázsövet hord testén.

A különféle kuruzsló szerekkel gyógyító babonás nép vesebajok és hügykő ellen szárított nyúlvért használ. Ugyanezzel gyógyítgatják a nehézkört is, kivált az Elbe és a Weser folyók közt lakó népek.

Bajorország egyes vidékein és Burgundiában egy-egy erősebb fogazatú nyúlálkapcsot tesznek a fogzó csecsemő vánkosa alá, hogy e réven a kisember erőteljes rágószervekhez juthasson idővel.

A francia nép a verőfény mellett permetező nyári esőt, nyúl esőnek „plui de lièvre”-nek hívja.

Láthatjuk, hogy népszerűségében a nyúl különböző rendeltetésének koránt sem képes azzal megfelelni, hogy csupán a lőfegyverünk elé és így a konyhából asztalunkra kerül.

* * *

A szarvas az ősmondák szerint a napnak szentelt állat. Sokfelé ágazó agganca jelképezi a napsugarakat. Az Artemis-Diana tiszteletére feláldozott vadász-szarvas egyben Diana fivére Apolló a Napisten dicsőítésének volt szentelve.

kedést tanúsítanak. Ám ugyanilyen biztonsággal felismerik azt is, aki valaha jóindulatot mutatott velük szemben, szeliden beszélt hozzájuk, vagy csemegével, gyümölcsessel tartotta jól őket. Az ilyent érkezésekor hangos szóval köszöntik, állványuk tetejéről kampós csőrük segélyével sietve lekuszna, hogy közelebb legyenek hozzá, bókolnak neki, sőt egyik-másik barátságosabb madár a kezére, vagy vállára is kívánczik, amit szárnyuk és egyik lábuk felemelésével jeleznek. Figyelemre méltó az is, hogy bámulatos ösztönük segítségével megérik azt is, hogy ki rokon-szenvez velők, s ahhoz aztán érző madárlelkük egész hevével ragaszkodnak, azt sohasem bántják, tűrik annak simogatását, sőt arcukkal maguk is annak arcához simulnak, míg az, aki nem szereti a madarakat, csak fölényes lenézésre, vagy legfeljebb hideg közönyre számíthat.

Velem nagyon jó barátságban vannak az állatkeret e fejedelmi madarai, aminek a fentemlítettekén kívül talán az is az oka, hogy rendszerint jó és egészséges gyümölcsöt szoktam nekik hozni. Ez a gyümölcs a mostani idényben cseresznye, ősszel szőlő, egyébként alma, hámozott dió, mandula és mogyoró, valamint az elmaradhatatlan kockacukor — de sohasem déli gyümölcs, mert ez ártalmukra van. A cseresznyét és a szőlőt különösen nagyon szeretik s érte nagy buzgalommal bemutatják beszélő-, füttyülő- és tornázóképességüket.

Itt van például „Buxsi”, az állatkeret leghatalmasabb, majdnem sasnagyságú papagálya, egy pompás zöldszárnyú arara (Ara

chloroptera) sötétvörös mellel és hatalmas, félelmetes csőrrel. Ez, mihelyt közeledni lát, sietve lekúszik több méter magas állványának csúcjáról, ahol egy sárgamellű arara társaságában ülni szokott, s lábával eleséges csészéjébe kapaszkodva, fejét hátrafelé lelógatván, bevárja, míg csőrébe adom a szőlőszemet. Buxsi butuska állat, mert nem tud beszélni, ami szemelláthatólag rosszul esik neki, miért is mozdulataival ad kifejezést érzelmeinek. Ünnepnapokon mulatságos a büszkeségét szemlélni, mert ilyenkor egész fűrt szőlőt szokott kapni, míg a többi csak egy szemet kap. Buxsi ilyenkor felkúszik állványa tetejére, s embermódra egyik „kezébe” fogván a fűrt, szemenként elkölti, észrevehető göggel lenézve társait.

Nagyon kedves madár „Rozika” is, egy vércsenagyságú vörös arara (Ara macao), mely egy zöld katona ararával (Ara militaris) ül közös állványon. Rozika a hozzáintézett kérdésre meg tudja mondani, hogy ő „ara”, ha valamit kap, s az szemelláthatólag ízlik neki, arra a kérdésre, hogy az jó-e, komikus komolysággal azt szokta felelni: „nem!” — továbbá illedelmesen elkészül ezzel a szóval „pá”! Rozika rendszerint rálep odatartott ujjamra, s karomon át felkúszik vállamra, arcomhoz simul s csőrével szakállamat huzigálja. A vállamon nagyon szeret üldögélni s csak hosszabb rábeszélésre megy vissza helyére.

A sárgamellű ararék (Ara ararauna) családjából való „Alfonz”, egy kékhátú, tréfás hajlamú papagály, aki folyton emberi szavakat mormol s a gorbáskodásoktól sem riad vissza, meg-

A debreceni asszony büszke hadserege.

A keresztény kor mithosaiban naphoz hasonló dicsfény övezi a vadászat védszentjének Hubertus tíz ágú szarvasának agganccs-díszét. A tíz agganccság a tízparancsolatot jelképezi.

A Meotis-tó rengeteg-vidékein vadászó hun és magyar királyiak ősmondáinak fehér szarvasát is a legendák szerint csodás fény sugar övezte.

Inkább költészet, sem mint babona szövődik a kecses őzek köré. A Frankjura-hegységben és a Thüringi-erdőben a nép azt tartja, hogy hirtelen megöszül az, akit őzlehellet ért az erdőben.

A kis mókusok játszi alakjukkal az erdők költészetének úgyszólván nélkülözhetetlen kiegészítői, Sajnos, a vadvédelem kérlelhetetlen szabályai vajmi ridegen bántik el az ártatlannak látszó evetkék kedves cselcsapságaival. Svájc fővárosának, Bern környékének rengeteg pagonyjaiban a vadász szerencsés előjelnek veszi, ha vadászat előtt mókussal találkozik.

Ezernyi babonával körülszótt vad a havasok

kerdezőn az állványa előtt álldogálótól: „Mit akarsz?” — amihez rögtön hozzászól: „Nem mégy innen!” Gyakran mondogatja ezt is: „szemtelenség”, s önmagát ezzel a szép névvel tünteti ki: „kutya papagály!”

Igen értékes új akvizíciója az állatkertnek egy gyönyörű molukki kakadu (Cacatua moluccensis). A hatalmas fehér madárnak lángvörös bóbítája van, s bizonyára tudja, hogy akkor a legszebb, mikor ezt felborzolja, mert ezt gyakran teszi. Igen eleven kedvesen affektáló madár, aki bájos selypítéssel mondja: „apuska!” — majd: „Juliska, durák, papagály”, ugrálva számlál: „eins, zwei, drei” s kigúnyolja a tyúkot: „kotkodács”. Felszólításra szépen füttyöl, felmászik az ember vállára s a fülébe sug: „apuska”, továbbá a karra akasztott kampós botot, ha az ember azt mondja neki: dobd le! — csőrével felemeli és eldobja.

Van az állatkertnek egy nagyon kedves, de sajnos, beteg Sándorpapagálya* (Psittacus torquatus) is, melyet azonban valószínűleg aggkora miatti betegsége (részleges kopaszság) következtében a „kórház”-ban tartanak. Ez egy elrejtett udvar a strucház mögött, ahol Kokó (ez a papagály neve) több más beteg madárral eszi a betegkosztot. Ha néha meglátogatom, azonnal felismer s a maga madárnyelvén meghatóan elsírja a maga baját, mire aztán minden átmenet nélkül azt mondja:

* Azóta meggyógyult és a hullámos papagályok között látható. A szerk.

érdekes zergéje is. Az Alpok zergevadásza, hogy a bércek szédítő magaslatain, a meredek szakadékok közt szédüléstől mentes maradjon, reggelije mellé egy-egy falat mókushúst eszik. A Délkeleti-Kárpátok zergelakta hegyvidékein a Negroj, a Bucses, a Retyezát és a Cibles ormai alatt tartózkodó oláh pásztornép azt tartja a kecskeszakállas zerge felől, hogy az ördög lakozik benne. E babonának mindenestre némi jótékony része lehet abban, hogy a zerge a Délkeleti-Kárpátokból végleg még ki nem pusztult Magyarországon. A Nóri Alpokban és lentebb délen a Tessin-hegyvidéken a zergét szellemektől megszállt olyan lénynek tartják, amelyet kerülni ajánlatos.

Mese és babona tekintetében a vadak között kétségtelenül első helyre kerül a róka úgy, hogy népszerűsége bizvást versenyre kerülhet a nyúléval.

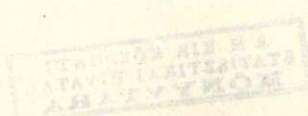
Hamlet királyfi hazájában, a dán vadászok úgy tudják, hogy minden elejtett rókából egy-egy gonosz banya elkárhozott lelke száll tova. A vend paraszt azt tartja, hogy az ördög felesége róka képében kísért. A Cseherdő babonás népe karácsony éjjelén megemlékezik a rókáról is. Karácsony estéjét a csehek is nagy eszem-iszommal ünneplik. A karácsonyesti vacsora minden fogásából meghagynak a róka számára valamit, mert azt tartják, hogy ez esetben a róka a baromfit nyugton hagyja. A Fekete-erdőben húshagyókedden a falu népe kivonul az erdőbe, hogy engesztelésül a rókák számára két hatalmas kalácsot helyezzen a fák alá, mert így a rókák békében hagyják ludaikat. Egyes vidékeken a kikelt csibék első italába rókaszív vagy rókamáj darabkát helyeznek, miáltal a szárnyasokat a rókák támadásai ellen biztosítottaknak hiszik.

A róka egyes szerveit világszerte gyógyszerül használják. Az északi népek orbánc ellen rókanyel-

„Koko bekommt Gutes!” ami annyit tesz, hogy ide hát azzal a csemegével! Miközben ezt elkölti, gyakran bólyogat s azt mondja: „Gut!”

A papagályok beszélőkéességét — melynek kifejesztéséhez teljesen felesleges a nyelvfelvágás barbár szokása, mert az e tehetséggel felruházott madár anélkül is megtanul szavakat kiejteni, míg a tehetségtelenen a nyelv feloldása sem segít — különféleképp magyarázzák. Lelkes madárkedvelők esküdöznek rá, hogy a madár meg is érti azt, amit mond, míg mások azt állítják, hogy minden madárbeszéd csak értelmetlen szajkózás. Az igazság valószínűleg itt is a középben lesz, mert például a házban tartott papagályok rendszerint egyenkint megtanulják a környezetüket alkotó emberek nevét, s nem volt még rá eset, hogy ilyenkor „személycsere” fordult volna elő, ami kétségtelenül e madarak magas intelligenciájáról tesz tanuságot.

A papagályok kivétel nélkül tropikus madarak, s hazájukban a benszülöttek fogják össze, vagy szedik ki a fészekből, hogy aztán a kikötő városokban eladják őket a madárkereskedőknek. Rendszerint már itt kezdik őket tanítani s legtöbbjük már szelídített állapotban kerül Európába, ahol különben csak ritkán, s akkor is csak bizonyos fajok költenek. Egy-egy már beszélő madár ára 80—600 márka közt váltakozik a fajok szerint. A nyers madár ára természetesen olcsóbb.

vet esznek. A róka nyelvén kívül tüdejének, májának és szívének Európa valamennyi népe a Pirenéktől a Balkánig és a Sarkvidéktől az Appeninekig gyógyerőt tulajdonít.

A sörtevad fejét a vadkant Európa több vidékén boszorkányoktól megszállott lénynek tartják ősidőktől fogva. Gonosz szellemnek hiszi a hindú vadász is, de a boszorkány is szerinte előszeretettel nyargal a vadkanokon. Az ó-germán hit a vadkan agyarakat Wotánnak, a főistennek szentelte; egyben a zivatart is jelképezte náluk a vadkanagyar.

Ördögös tulajdonságokkal felruházott állat a farkas is. Orosz-, Lengyel- és Magyarországon, továbbá a Balkán-államokban is varázserejű felsőbb lénynek tartják a farkast több helyen; a Kárpátok déli és keleti lejtőjén kivált, Romániában az oláh parasztnép rettegi a farkast, mint rendkívüli lényt és így alig meri üldözni.

Észak-Olaszország és Déliről alpesi népe azt tartja a farkasról, hogy valahányszor átuszik a vizen, a túlparton tüstént gonosz emberi alakot ölt magára.

Felső Urunk vadászterületein, Ischl és Gastein vadregényes tájain, a néphit szerint a farkasok alatt az elkárhozott vadászok gonosz lelke lappang.

A Skandináv népek január havát farkas havának hívják, s szentül hiszik azt, hogy a farkas tél közepén felfalja a nap melegét.

A Kárpátok ruthén, lengyel és kisorosz népe több helyen kísérteties lénynek tartja a farkast, csak úgy mint a medvét is.

A Vogézekben a nép ma is hisz a törpékben és azt állítja, hogy a gonosz erdei manók időszakonként medvealakot öltenek.

Szélteben-hosszában gyógyerőt tulajdonítanak a medve egyes szerveinek is. Középkori orvosi művekben medvéből készülő 20—30 különböző gyógyszerrel találunk felsorolva. Valószínűleg több is volt ebből. Hazánkban a csodálatos gyógyerejűnek tartott medveháj elég népszerű kuruzslószerként ismeretes.

Mindezen titokzatos erővel felruházott állatok otthona az erdő, maga is mindenféle babona színtere. Az erdei manók, a néphit szerint, az erdők mélyében vagy közelében megvívott csatákban elhaltak szellemei, mint ilyenek, legörömbösebb az erdőkben tanyáznak.

Az ó-görög és a római hitrege az erdőt és vizeket benépesíti nimfákkal, faunokkal, szatirokkal, centaurokkal és más egyéb harmad- és negyedrangú istenfélékkel; ugyanezt teszi a magyar mondakör is a manókkal, csodaszarvassal, stb. Egyszóval valamennyi nép hitregéinek legtöbblényét az erdők mélyébe helyezi. Ezeknek mithosából azután a népmese és a népmonda révén a néphitben még ma is sok megmaradt. Tagadhatatlan, hogy a rejtelmes sötét erdőkben és azok költői csodavilágában a nép képzeletének tág tere nyílik. Ez érthető. Hiszen valamennyi nép isteneinek áldozatait valamikor az erdők titokzatos berkeiben ajánlotta fel. Így őseink is a sötét erdők legmélyében áldoztak Hadurnak; papjaik, a táltosok áldozati énekétől visszhangzottak egykor a Kárpátok ma is sűrű bércei.

Delphi, Cyprus, Dodona stb, szentelt ligetei a görög-római mithosból és az iskola padjaiból eléggé ismeretesek előttünk.

Az ó-germán népek szentelt tölgyeik aljában áldoztak egykor rejtelmes isteneiknek.

Az olyan erdőket, ahol az ősnépek isteneiknek áldoztak, a nép idővel babonás tisztelettel övezte; az ilyen erdőket nem irtották, azokban vadászni sem mertek. Később aztán, amidőn a népek lassanként felvették a kereszténységet, a pogány ős isteneknek szentelt erdőségeket még mindig félelemmel vegyes tiszteletben tartották. Ha lassanként az ősis-tenek kultusza és emléke el is mosódott, a népek babonás félelme mai napig is fennmaradt néhol. Akárhány erdő van hazánkban, ma is csak úgy, mint észak, kelet, nyugat és dél távol országában, ahol azt tartják, hogy a sűrű erdő veszedelmes, nem bátorságos, mert kísértetek járnak abban.

A skandináv népek hitregéi az erdőt és annak vadjait a főistenségnek szentelik. Az erdőkön átszáguldó haragos istenséget, lovakon száguldó vadászok és csaholó ebek rettenetes falkái kísérik. Jaj annak, akit a szörnyű menet útban talál olyan helyen, ahol erdők útjai kereszteződnek. Az északi népek istenségeinek kíséretében tovaszáguldó alakok olyan vadászok lelkei, akik földi életükben gonoszok voltak, mert embertársaiknak kárt és veszedelmeket okoztak.

A cseh és a morva határerdőségeken is kísért egy elkárhozott vadászszellem, amelyik életében jogtalanul üldözte a vadat és pusztította az erdő fáit. A Bajor-Alpok vadásza az erdőkben egy-egy szembeötlő fára hármas keresztet vés; ha azután balsorsa egy-egy elkárhozott vadász szellemével összehozza, a keresztelkel megjelölt fa alá menekül, ahol szerinte a gonosz varázs erőt nem vehet.

Erdőink nem utolsó költészetét szolgáltatta a fenyő, amely Karácsony estéjén gyermekeink világát annyi édes öröm röpke varázsával tudja elhalmozni.

Svájc vadásza az erdő manóinak vadvédelmi szerepet tulajdonít. Szerinte ezek a törpék őrzik és figyelmeztetik a zergét is a veszedelmekre.

A kelta eredetű népeknél, de több szláv népnél is, az erdei manó az erdők oltalmazója, de egyben a vadászok ellensége is.

A csodás természet egyik legszebb alkotása az erdő, a maga titokzatoságával, benne a rejtelmes lakók megszámlálhatatlan sokaságával, a vadakkal, a szárnyas állatok édes szavával, a költők és a művészek legnagyobbjait is egyaránt lebilincselte és örökbecsű alkotásokra ihlette. Az erdők bűvereje abban a mesevilágban rejlik, amely nemcsak a multakban a népmese költésze révén szövődött az erdő körül, hanem amely benne van varázsának teljes erejével, a jelenkor kultur erdőiben is. Ez teszi az erdőt oly kedvessé, oly vonzóvá, lebilincselővé, vadászörömök otthonává, a természetben megnyugvást keresők vigasztalójává, manapság is csak úgy, mint ősidőkben. Együtt érzünk, sóhajunk és örvendünk a suttogó erdővel. Az erdő a maga rejtelmes világával, úgy egészben, mint részei bájában, játszi vadjaival, csevegő madárdallal, csodálatosan tarka mese- és babona világával, a nagy természet egyik legremekebb alkotása. Nemes egyszerűség mellett a formák és a színek utolérhetetlen tökéletessége tárul ezer és ezer változattal a szépet szomjazó és kereső ember szeme elé.

A magyar juhászebekről.

Írta: Kerpely Béla lovag.
(Folytatás.)

II. A komondor.

A magyar juhászeb fajták között a legszebb, a legtípusosabb és legimponálóbb a komondor.

A komondornak szerintem és a szakemberek túlnyomó véleménye szerint két válfajtája van, u. m. a lomposzörű (Méhely szerint: bagolyszemű) és a hullámos szörű komondor, melynek síma szőr fedí a pofáját.

Ennek ellenében Buzsi Géza Félix csak a lomposzörű komondort ismeri el komondornak. Szerinte a símapofájú hullámoszörű a kuvasz. Viszont Kémpner Ernő, a komondorok régi tenyésztője azt állítja, hogy a símapofájú hullámoszörű az eredeti őskomondor, a lomposzörű későbbi keresztezésből származik és pudli (uszkár) vér van benne.

Én azt hiszem, mindkét állítás szélsőséges. Az egybehivandó anekdotának lesz a feladata végérvényesen megállapítani, hogy tényleg két válfajtájú komondor van-e? Az én tanulmányaim arra vezettek, hogy igenis két válfajta van és pedig a lomposzörű juhászkomondor és a símapofájú hullámoszörű pásztorkomondor. Színük kizáróan borsófehér. Ezeknek, más fajtákkal, sőt farkassal való párosodásából jöttek azután létre a másszínűek, sárgaszínűek, vércse, farkasszínűek és szerintem ezek a kuvaszok. Bizonyítja ezt az állítást az is, hogy a nép a köznyelvben ma is kuvasznak hívja a nem tisztavérű, keresztezésből származott kutyákat, viszont komondornak hívja úgy a lompos, mint a hullámoszörű fehér kutyát.

Közlöm erre vonatkozóan Nagy Géza, kúnszentmártoni földbirtokos hozzám intézett levelét, mely szól egyszersmind arról is, mi volt a hullámoszörű komondor célja eredetileg. Nagy Géza hatvan év óta tenyészt a komondorokat, adatai tehát megbízhatók.

... „Én — írja Nagy — a komondort fehér, ritkábban kevéssé sárgás színűnek ismertem mindég. Azt hallottam fiatal ember koromban, hogy fordultak elő korcs komondorok, ú. n. kuvaszok, melyek a farkassal pározottak és ezek ivadékai a komondor külsejét és farkasszerű szőrt viseltek. Régebbi időben ugyanis jószággazdálkodás lévén, a jószág a sok árfutotta réten kint legelt, míg csak a hó le nem esett, sőt karácsonyig, januárig is; sok helyen, különösen a birka az összegyűjtött réti szénán karámokban végleg kint is telett. Az ilyen szabadban kinttelegő juhászoknak voltak a régi időkben a juhokat őrző lomposzörű komondoraik, melyeket juhászkutyáknak is hívtak — a terelő pulik mellett, — melyek azonban nem bizonyultak elég erőseknek a farkasok különösen éjjeli támadásai ellen, ezért alkalmazták a juhászok gyakori farkaslátogatta vidékeken egy erősebb, fehérszínű, rövidebb szörű ú. n. pásztorkutyát, melyet farkaskutyának is hívtak, de általában épúgy, mint a lomposzörűt, komondornak.

Az eredeti, tulajdonképeni juhászkutya a lompos komondor volt tehát, melynek hátsó részén a derék közepétől le egész a combokig egész talárszerű, koloncos szőr csüng alá s pofája is szőrölt. A másik, az erősebb, rövidebb szörű, símapofájú komondor volt a régi pásztorok, csikósok, gulyások őrző kutyája, melyet szabad teletetésnél a juhászok is használtak farkasjárta helyeken, de szelídebb vidéken, bent tanyai vagy majori, fedett akol vagy hodályban való teletetésnél, ahol a gazdságban több kutya és cselédség is volt, hol tehát a juhász biztonságban érezte magát a farkas támadásai ellen, ott a rövid szörű komondort a juhász már nem alkalmazta, hanem a lomposzörűt.

Kint a szabadban megtörtént azután, hogy a juhász, vagy pásztor komondora (egymással gyakran), kivételes esetben a farkassal is pározott, mely párosulásból származtak azután, ismét folytatólagosan párosulva a különböző színű egyedek, a komondor külsejét teljesen felvéve. Nekem is volt a 60-as évek elején egy farkas-juhászkomondor keresztezésből leszármazott farkasszínű komondorom, mely testállás és szőrözet szerint ideál típusa volt a komondornak s melyet annak idején a Jászkun-kerületek főorvosa Kátay Gábor fel is akart vinni a bécsi kiállításra, ami azonban abban maradt, mivel a kutya csavargó lévén nemtelenített.*

Az én véleményem tehát az, hogy az igazi magyar komondor színe borsófehér, esetleg kevéssé sárgás színezettel, a többi szín már idegen befolyás következménye s nem lehet fajtajellegnek venni.

CHAMPION BUNDÁS az állatkert elsőrangú komondorja.

Hiszen Bihar, Hódmezővásárhely, Csongrád rétes, vizenyős helyek voltak régen, hol sok nádas lévén, a farkas könnyen megtanyázott és párosulhatott

* Ez is egyik oka, hogy telivér juhászeink annyira kipusztultak. A kanokat ugyanis, hogy el ne csavarogjanak, gyakran nemüktől megfosztották.

akár a lompos, akár a hullámosszőrű komondorral s így azután ismét egymásközt párosulva terjeszthették a különféle, de nem constans s jellegnek el nem fogadható színeket. Itt az Alföldön, hol farkas ritkán fordult elő a sik pusztaságban, nem lehet mást mint fehér komondorokat látni, azért állítom, hogy a komondorok eredeti színe fehér.

En is kétfélének tartom a mostani komondort. Az egyik az előbb említett ősi lomposzőrű juhászkomondor, a másik a hajdani pásztorok komondora, a hullámos szőrűnek hívott komondor.

A kuvasznak nálunk a nagy Alföldön akára komondor, akár a puli idegen fajtákkal való keresztezését hívták. Ezek különböző nagyságú és színű, de leginkább sárgás és zöld színűek, göndörszőrűek. Hasonlítotak a német juhászkutyához, felálló vagy lelógó V alakú fülekkel. Jó házőrzők, kár, hogy úgyszólván teljesen kivesztek...

Fentieket teljesen hiteles adatoknak fogadhatjuk el, mert egyik legöregebb, a komondortenyésztéssel körülbelül 50 óta foglalkozó magyar birtokostól erednek s megegyezők úgy a magam tapasztalataival, mint az ország különböző vidékeiről bekért szakvéleményekkel.

Végeredményül tehát szerintem kimondhatnók, hogy az őseredeti juhászkomondor, a lomposzőrű válfajta a pásztorok komondorja, melyet azonban a juhások is használtak nyájaiak őrzésére farkaslakta helyeken, a lomposzőrűvel gyakran párosított szintén őseredeti rövidszőrű, ma hullámosszőrűnek nevezett komondor. Mindkét komondor válfajta egyformán kitűnő nyáj- és udvarőrző. Typikusabb a lomposzőrű, viszont szemre talán szebb a hullámosszőrű s Németország is ezt kedveli és keresi inkább.

A komondor standardját következőkben állítottam össze és ajánlom az ankét szíves figyelmébe a magam kutatásai és beérkezett szakvélemények alapján, megjegyezvén, hogy a lompos válfajt juhászkomondornak, a hullámosszőrűt pásztorokomondornak hívom, őseredeti használati céljuk szerint.

a) A lomposzőrű juhászkomondor.

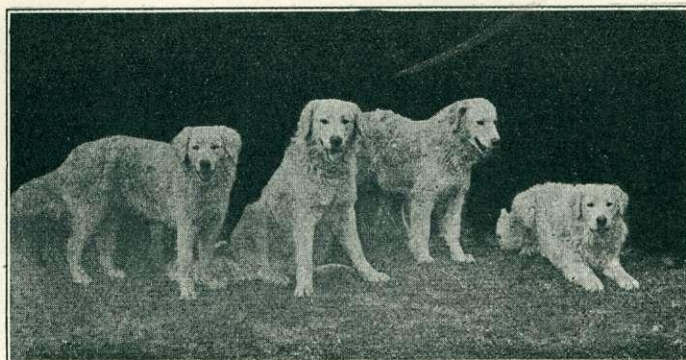
1. *Általános megjelenése.* Bátor, imponáló, semmitől meg nem ijed. Tetszetős, arányos formák. Külsője erőt, élénkséget, kitartást árul el. Kifejezése érlelmes, okos, bár a szördős pofa morddá teszi, idegenekhez bizalmatlan. Abszolúte hűséges gazdájához, megvesztegethetlen, idegentől nem fogad el semmit. Rendkívül éber s éjjel ritkán alszik, csak napközben. Ház-, udvar- és nyájőrzésben nincsen párja, úgyszintén kellemes kísérő eb is, ha kölyökkorától emberek közt nevelődik.

2. *Feje.* Felső része széles a fülek közt, domború, sekély homlokugrással megy át az orrhátba, mely egyenes, előre keskenyedő s kerek orrvégben végződő. Tompa, négyszegletes orr, hibás. A ma létezők fejének hossz- és szélességi aránya nem megfelelő, törekedni kell a hosszabb és szélesebb orrháttra, úgy, miként az a pásztorokomondornál meg van. Fogazata erős, jól fejlett és jól záró. Ajkak jól zárók, nem lelógók, fekete ajakbőr szélekkel. Erős szemöldökszőrök, melyek azonban nem a szembe lógók, általában az egész fej és pofa dúsán és hosszan szőrözött, szakált és bajuszt alkotva. Az orr gömbölyű, fekete színű és fényes, orrlíkok nem nagyok.

3. *Szemek.* Nagyok, kerek, inkább előrehelyezkedettek, barnaszínűek, tüzes tekintetűek.

4. *Fülek.* Nagyok, tompán kerek végűek, lelógók, erősen és hosszan szőrözöttek.

5. *Nyak.* Izmos, csaknem egyenlő vastag a koponyával, nem túl hosszú. Ingerült állapotban magasan, egyébként egyenesen tartja. Lebény nélküli.

Hullámos szőrű pásztor komondor (Kemptner Ernő tenyésztése).

6. *Törzs.* Mellkas igen mély és széles, váll terjedelmes, izmos. Bordázat laposan ívelt, nem túl dongás. Hát egyenes, széles, inkább rövid, mint hosszú; széles, erős ágyék. Far hosszú és mérsékelten csapott. Has húzott. Farok dúsán szőrözött, hosszú lompos, koloncos szőrökkel; meglehetősen hosszú és csak utolsó harmadánál kunkorított. Rendesen lelógatva, ingerült állapotban vagy futás közben feljebb kunkorítva hordja, de sohasem szabad a faroknak a hát fölé kunkorodnia.

7. *Mellső végtagok.* Igen erős csontozatúak, egyenesek; könyök zárt.

8. *Hátsó végtagok.* Konc és combok hosszúak, szélesek s igen erősek. Farkasköröm nem hiba.

9. *Mancsok.* Nagyok, erősek, jól domborítva, jól zárt újjak; teljesen hosszú fodros szőrrel fedve, szőrök az újjak közt is. Talp erős és kemény; karmok erősek és rendszeren fekete palaszínűek.

10. *Szőrözet.* Gyapjas tapintatú, többé-kevésbé göndörödő, hosszú; törzs hátsó részén a derék közepétől a faron át, le a hátsó combokon talárszerű uszály, lompos tincsekké, a vedlett szőr belekócosodása folytán koloncokká alakuló szőrözet. A mellső végtagok is erősen szőrözöttek, hátul szőrtaréjt alkotva. Nyakon hosszú szőrözet, de szörgallért nem alkot. Fej, pofa, fülek erősen szőrözöttek, rövidebb, de durvább szőrrel. Farok erős, lomposan szőrözött, gyakran szinte rongyos kinézésű hosszú szőrözöttel.

11. *Szín.* Mindég borsó-fehér. Fül és faroknál gyakran sárgás szineződés, mi azonban lehetőleg kiküszöbölendő.

12. *Nagyság.* 65—75 cm.

13. *Hibák.* Hússzínű orr, vagy ajkszél, kiálló homlokcsont, domború orrhát, kardállás, tehén állás, felálló fülek (ha csak csonkítva nincsenek, mit juhászaink gyakran megtesznek, hogy a légy be ne köpjön a vakarózáskor könnyen megsebesíthető hosszú füleket); hátfőle kunkorodó gyűrűs farok.

b) A hullámos szőrű pásztorokomondor.

Mindenben teljesen hasonlít a lompos szőrűhöz csak eltér szőrzetén kívül abban, hogy *nagyobb*, marmagassága: 70—85 cm., szukánál 65—75 cm. *Feje* laposabb, csak kevésbé domború. *Arcorri* része hosszabb; *háta* hosszabb; *mancsok* újjai ivaltebbek. A fülek inkább V alakúak s nem oly hosszúak mint a lomposé.

Szőrözete: sűrű, durvább mint a lomposé, rövidebb amannál, tincseket nem alkot, részben könnyedén hullámos, részben nyílt, leghosszabb a faron, lábak hátsó felén szőrtaréjt, farkon dús zászlót képezve, leghosszabb. A fej első felén, az orrháton és füleken a szőr durva, de rövid. *Színe:* fehér, olykor a fej és füleken sárgába játszó. *Hibás* az otromba koponya, túl rövid derék, felálló fül, gyűrűsen kunkorodott farok, hússzínű orr vagy ajakszél, kiálló homlokcsont, kardláb és tincsesedő lompos szőrözet.

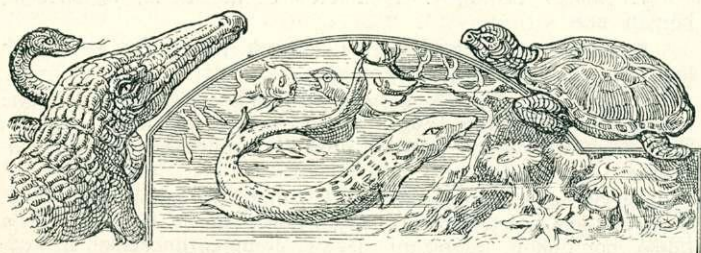
* * *

Ezekben véltem legjobb tudásom szerint a komondor és puli standardját összeállítani és vagyok bátor ezt a tanulmányomat az összeülő ankétnek megvitatás végett felajánlani.

A kuvaszal nem volt alkalmam bővebben foglalkozhatni s így annak fajtajellegét nem állítottam össze.

Örömmel kell üdvözlőnk azt is, hogy állatkertünk felkarolta a magyar juhászebek tenyésztését, mert az országban bizony egyre fogy tiszta vérben a komondor és puli. Ajánlom ezért, az ankétre összeülő szakemberek és tenyésztők alakítsák meg a Magyar Juhászebtenyésztők országos egyesületét, mert egy speciális tenyésztő egyesülés képes leginkább előmozdítani egy fajta terjedését és tiszta vérben való tenyésztését, mint azt a többi fajtánál is láthatjuk.

Megjegyezni kívánom még, hogy a külföldön, különösen Németországban igen kedvelik a komondorok különösen hullámosszőrű válfajtáját, sőt pár év óta külön egyesületük is van „Ungarischer Komondor Verein” címen. Igazán legfőbb ideje, hogy mi is egyesüljünk idehaza, a mi ősi kutyáink tenyésztésének előmozdítására, mert megeshetik, hogy — mint sok másban is — pár év múlva majd Németországból fogunk magyar komondort importálni, mert itthon kihagytuk veszni a fajtáját. Reméljük, hogy nem így lesz!

AQUARIUM—TERRARIUM

Mire tanít minket az Állatkert többek között?

Írta: Dr. Bolkay István.

A mi gyönyörű állatkertünk, amely egy óriási mozaik-képhez hasonlítható, melynek egyes színes lapocskáit a földkerekség csaknem valamennyi pontjáról összehordott érdekesebbnél-érdekesebb és ritkábbnál-ritkább állatfajok képezik, a természet három nagy országa közül elsősorban az állatvilág megismertetését tűzte ki feladatául. Hogy eme feladatát miképp tölti be, arra fölöslegesnek tartok egyetlen dicsérő kitételt is használni. Megvagyok róla győződve, hogy az Állatkert minden egyes látogatója, akit valóban az állatvilág szeretete és a tudnivalóság vitt oda ki, csak dicsérőleg és elismerőleg nyilatkozhat a látottakról. Az állatkert vezetőségének miután elsősorban a laikus érdeklődő nagyközönség igényeit kell szem előtt tartania, olyan állatokkal népesítette be a kertet, amely vagy nagyságával, vagy élénk színével, vagy fürge mozgásával már az első pillanatra lebilincseli a nézőt. Csupán gyönyörködtető vagy unaloműző szempontból az teljesen rendén is volna. Amde ha valaki az állatvilágot a maga teljességében és minden megnyilvánulásában óhajtja megismerni, nem elegendő, hogy órákig elgyönyörködjen a majmok egyébként kedves és bohókás mozdulataiban, avagy pedig naphosszat azon mulasson, hogy a Sziám elefánt milyen törhetetlen hűséggel hordozza az elébe dobott filléreket az ápolója zsebébe. Aki valóban érde-

kes, mondhatnám mystikus lényeket akar megismerni — mert ilyenek is vannak ám bőven az Állatkertben — annak két épületet ajánlhatok különösen a figyelmébe. Ezt a két épületet pedig meglehetősen elhanyagolja a nagyközönség, jóllehet az Állatkert gondos vezetősége mindig azon van, hogy a piacra kerülő legritkább állatok kerüljenek beléjük közszemlére. Az egyik ezek közül az *Aquárium*, a másik a *Terrárium*. Két idegen hangzású szó, amelyeket magyarra nem is lehet fordítani. Mégis sokat fejez ki ez a két szó. Az aquáriumban egy darab tengert, tavat, folyóvizet vagy mocsarat állíthatunk a szemlélő elé a természetességnek csaknem minden kellékével felszerelve, míg a terráriumban ilyen módon egy darabka erdőt, bozótot, füves térséget vagy sivatagot mutathatunk be az azt jellemző alsórendű állatokkal.

Míg csaknem valamennyi nagyobb emlős vagy madárketrec nélkülözni kénytelen a természetes környezetnek még a látszatát is, addig az aquáriumban és terráriumban helyezett állatok részére a természetesnek teljesen megfelelő viszonyokat vagyunk képesek berendezni. Hogy példát is említsék, ha én szarvas viperát (*Cerastes cornutus Forsk*) vagy *Scincus officinalis*-t akarok tartani a természetesnek teljesen megfelelő környezetben, veszek egy fűthető terráriumot, 15—20 kiló valódi szaharai homokot öntök belé, a homokra egy pár kőből halmot emelek, az egészet egy-két szárazságkedvelő (*Xerophyta*) növényvel élénkítem s beléhelyezem az említett állatokat. Ekkor már nem csupán egy szarvasviperám vagy *Scincus*-om van, hanem egy darab Szaharám szarvasviperával és *Scincus*-szal.

Egyéb más trópusi állatokkal kapcsolatosan módunkban van azután aránylag kicsiny helyre egy darab délamerikai vagy indiai őserdő részletet varázsolni az azt jellemző állatokkal együtt.

Ugyanígy vagyunk az aquáriumbokkal.

A végtelen tengerfenék egy darabját, vagy a mocsár életének egy részletét a legteljesebb hűséggel elővarázsolhatjuk. S itt következik az Állatkertnek a nagy tanítóereje azokra nézve, akik igazán szeretik az állatokat és a saját otthonukban óhajtának berendezni egy darabka természetet különböző érdekes lényekkel.

Kezdjük mindjárt az Aquáriumon, amely a tengerfenék és az édesvizek életébe enged bepillantást.

Az állatkerti aquáriumban három részre oszthatjuk: a bejáratától jobbra eső részben az édesvizek életét tanulmányozhatjuk. Itt fölálhatunk az édesvízi halaknak csaknem minden fontosabb fajtát gyönyörű példányokban. A bejáratától balra eső részben a tengerfenék titkai tárulnak fel előttünk. Itt van alkalmunk megfigyelni a macskacápákat, a rendkívül érdekes tüskés ráják társaságában. Majd tovább cápatojásokat láthatunk, amelyekben az embriók mozgását megfigyelhetjük. A humár és langusza után az ősvilági rákok egy kései maradványát, a csodálatos szervezetű *Limulus moluccanus*-t láthatjuk.

A tengeri teknősök közül az Adriában is közönséges *Caretta caretta L.* kecses mozdulatai kötik le érdeklődésünket.

A középső kerek részben csikóhalakat láthatunk gyönyörű tengeri liliomok és tüskésbőrűek társaságában. Ugyaneben a kerek részben középeurópai két-

éltűek és a csodálatos *Axolotl* mellett az óriási japáni göte négy hatalmas példányát csodálhatjuk meg. Végre nem mulaszthatom el, hogy a figyelmet fölhívjam az aquárium egy csinos részére. Ez az adelsbergi cseppkőbarlangban élő vak götének (*Proteus anguineus Laur*), az otthona. Igen szép cseppkőbarlangrész utánzat, amely a kellő komor és misztikus környezetben mutatja be nekünk a nevezetes állatot.

Hogy mennyire sikeresen gondozzák az említett állatokat az aquáriumban, bizonyítja az a körülmény is, hogy az állatok nemcsak, hogy jól érzik magukat a medencéjükben, hanem egyik-másik szaporodik is. Így láttam már az aquáriumban nevelt fiatal folyami rákokat, fiatal pisztrángokat és cápákat.

Nézzük ezek után, hogy mi minden érdekeset nyújt nekünk a terrárium.

Már a terrárium előtt elterülő bekerített helyen szemünkbe ötlenek a hatalmas alligátorok (*Alligator mississippiensis Daud*), amelyek úgy nyár derekán az egész napot kinn töltik a szabadban és élvezettel sütkeznek a meleg napon. Ezt az élvezetet megosztják velük a teknősök különböző fajai, amelyek közül csupán a szép rajzolatú *Testudo radiata*-t s a hatalmas termetű *Testudo pardalis*-t emelem ki.

A terrárium két bejárata között a nyitott folyosó-szerű részen 4 csinosan berendezett terrárium áll, telve a hazai kigyók és gyíkok különböző fajaival.

Bent a terrárium épületben a legváltozatosabb egymásutánban vonulnak el előttünk az exotikus

A terrarium (krokodilusok, kigyók, gyíkok, tekenősök).

gyíkok, kigyók és békák legkalandosabb külsejű alakjai. Elsők ezek között a különféle páncélos gyíkok. Utánuk következnek a középamerikai *Basiliscus*-ok, amelyek már az ókortól kezdve rettentő meséknek és babonáknak alapjául szolgáltak. Mondanom sem kell, hogy az érdekes állatka ép olyan kevésbé ártalmas, mint bármelyik honi gyíkunk. Rendkívül érdekes látvány, amint megriasztva hátulsó lábain madár módjára szalad.

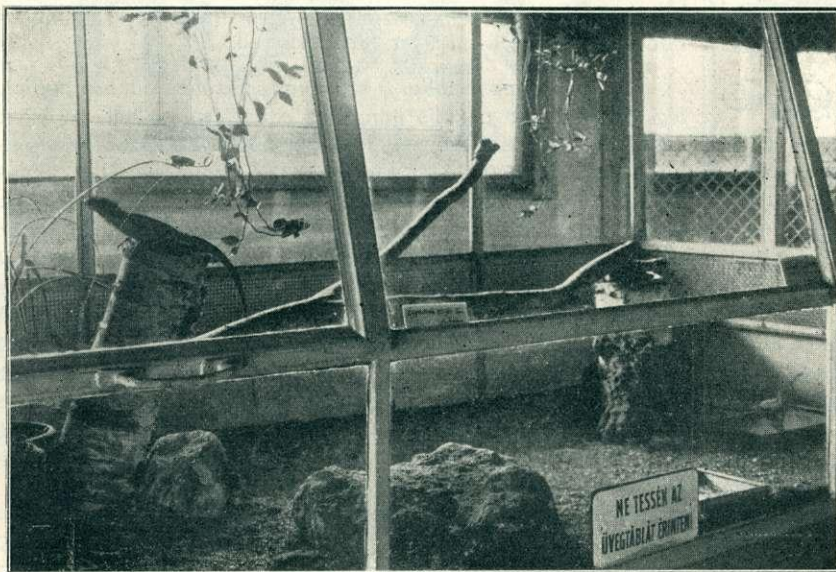
Tovább egy kis tartóban zöld lombok között egy középafrikai *Chamaeleon*-t (*Chamaeleon dilepis*) fedezhetünk fel.

Nem tudom eléggé a figyelmébe ajánlani azoknak, akiket a chamaeleon táplálkozási módja érdekel, hogy ejtsék szerét annak a látványnak, amikor ez a kis állat a legyeket fogdossa. Hihetetlen bizsogással löki a cél felé ragadós bunkós nyelvét körülbelül olyan távolságra, mint a saját testének a hossza.

Az egyik sarokban álló ketrecben három *Varanus bengalensis* mellett egész csomó *Iguana tuberculata*-t láthatunk. Ezek a szép gyíkok 6 láb hosszúra is megnőnek. Eredeti hazájukban a folyókat övező fákon élnek s a veszélynek legcsekélyebb jelére a vízbe ugranak, nem törődve a magassággal, amelyben épen vannak.

A következő ketrecben egy csomó kigyót láthatunk a legváltozatosabb helyzetben fel- és összetekeredve. Ezek közül csak az Anakondát (*Eunectes murinus*) emelem ki, mint amelyik igen ritka a fogásban. Ez a kigyó, amely az óriáskigyók (*Boidae*) családjába tartozik, Délamerika lakója s arról nevezetes, hogy a legnagyobb nő valamennyi kigyó között. Hosszúsága eléri a 33 lábat (több mint 10 méter).

Ezekután egy hosszúkás és alacsony tartóhoz érünk, amelyet aquaterrárium-nak nevezünk azért, mert a

szárazföld itt egy sekélyes vízmedencével van kombinálva.

Ebben a tartóban kedves kis társaság található együtt. Csupa fiatal alligátor. Egy lépéssel tovább szintén aqua-terrarium. Hasonlóképpen egy társaság, de már sokkal kevésbé veszedelmes. Óriási békák, *Rana tigrina* vagyis az indiai ökörbéka és rokona az északamerikai ökör béka *Rana catesbyana* ülnek itt félig a vízbe merülve állhatatos mozdulatlanságban.

Ha tovább haladunk, a délamerikai Teju-khoz érünk. A Teju (*Tupinambis teguixin*) megnő közel egy méter hosszúra. Színezete kékesfekete, világossárga foltokkal. Eredeti hazájában erdőben és ültetvényekben él és húsevő. Miután a farmokról a csirkéket és a tojásokat szorgalmasan lopja, kutyákkal üldözik és fogdossák. Üldözik még jóízű húsa miatt is. Fogságban szívesen eszi a nyers húst. Belőle a terrariumunkban 3 gyönyörű példány van. A sorozatot két hatalmas kígyó, az északamerikai indigo-sikló (*Coluber corais Boie*) fejezi be. Ebből a kígyófajból még napokkal ezelőtt is 3 példány volt. Hónapokig éltek békességben egymás mellett, míg a napokban az egyik példány a nálánál valamivel gyöngébbet fölfalta.

Az elsoroltakból is látható, hogy aránylag milyen korlátolt helyen — hiszen csupán két helyiségről van szó — mennyi érdekes és változatos látnivalót halmozhatunk össze olyan környezetben, amely valóban egy-egy kis világot tár elénk. Ismertetésemet azzal a kíváncsisággal fejezem be, hogy bárcsak szünne meg az a nagy előítélet, különösen az utóbb felsorolt állatokkal szemben, amelyeknek legnagyobb része egyenesen hasznos az emberiségnek s bárcsak a terrarium minden látogatója azzal a felemelő tudattal hagyná el az épületet, hogy most megtanult egy állatosztályt ismerni, amelyet eddig nem ismert, illetőleg félreismert s amely mindennek dacára méltó arra, hogy őket saját otthonában is ápolja és megfigyelje.

Gyermekek az állatkertben. Nemcsak a szép nyári napokon, a gyermekeknek oly édes nagyvakációján hangos az állatkert egész területe a gyermek csevegéstől, hanem az iskola év megkezdésével ősszel egész légiónyi leány és fiú sereg áll már kora reggel az állatkert kapuja előtt, türelmetlenül várva a bebocsátást a gyermekek eldorádójába. Ilyenkor a tanítószemélyzet vezetésével keresik fel állatkertünket. Az állatkerti tanulmányi kirándulások lelkes vezetői a tanító személyzet, példás sorokban és rendben vezetik a tanulni vágyó ifjúságot állatcsoporttól állatcsoporthoz és ily módon a legmegfelelőbb szemléltető oktatással kedveltetik meg a fogékony gyermeklelkekkel a minden ízében oly kedves, oly csodálatraméltó természetet. Az ilyen napokon nemcsak a jobb módú családok gyermekei, hanem a teljesen vagyontalan szegény csemeték is örömnapot ülnek. Igen gyakran láthatunk a budapesti iskolák csoportjai között feltűnni magyar

ruhás fiúkat és leánykákat, akiknek karján vagy keblén nemzeti színű szalag vagy csokor ékeskedik. Ezek a vidéki vagy környékbeli falvak, községek, városok jövőendő nemzedéke. A vidékiek rendszerint egész napot töltenek az állatkertben és a sok járástól elfáradt apróságok megéhezve nagy tömegekben lepik el az állatkertnek egy igen bájos és egy völgykatlanhoz hasonlatos

Gyermekek az állatkertben.

helyét, hol részben a nagy hegybe épített hegyi ház mellett vízesésből eredő patakocska csobog, amelynek kristálytisza vizét a kecskék és juhok különböző fajtája issza. Az éhségtől és szomjúságtól eltikkadt gyermekcsereg a tejszarnokban újból felüdülve folytatja útját tovább, tovább ahol elhagyta. Így tanul játszva, örömben, vígságban a gyermek és midőn este fáradtan hazatér otthonába, vagy falucskájába, boldogan aludni tér és álmodik a mi szép állatkertünkről. Még nem tudja, még kicsiny elméje felfogni nem képes mennyit tanult, mennyit tapasztalt egy rövid napocska alatt, csak azt érzi, hogy valamit nagyon, de nagyon megszeretett és csak azt kérdi magától és néha félénken sóvárgó tekintettel tanítómesterétől: „Mikor megyünk az állatkertbe?” Mire csak egy felelet van: „Majd, ha jók lesztek gyermekek”.

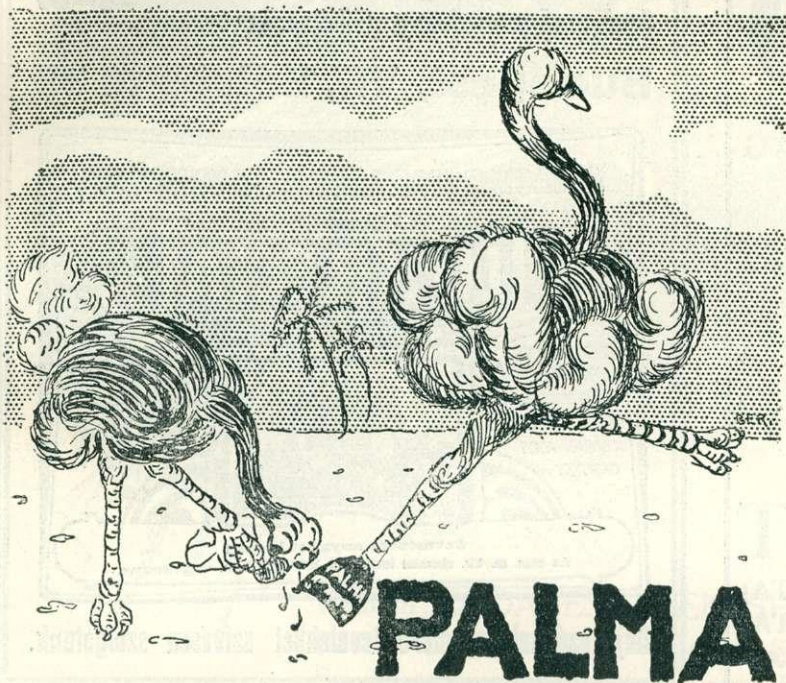
Ebkiállítás. Az Országos Magyar Foxterrier- és Tacsókótenyésztő Egyesület és a Magyar Gundog Klub 1914. október havában akarta a nemzetközi ebkiállítást rendezni. A kiállítás a háborús viszonyok miatt ez idén elmarad,

A szemérmes érzőke. A szemérmes érzőke (*Mimosa pudica*) legszembeütőbb példája annak az eddig csak sejtett, de egyre bizonyosabbá váló lénynak, hogy a növények érzőképeséggel bírnak s a külső behatásokra, csak úgy, mint az állat, többé-kevésbé reagálnak is. Ha ugyanis az érzőkét megérintjük, nyomban utána összezárulnak szárnyas levelei, a levélszár, majd pedig az ezt tartó gally ütemszerűen lekonyul. A hatás percekig tart, s a levél csak bizonyos idő elteltével nyílik ki, a levélnyel és a gally pedig újból elfoglalja előbbi helyzetét. A valósággal elevennek látszó kényes tropikus növényből gyönyörű példányok (lilaszínű virággal virágozva is) láthatók az állatkerti pálmaház 2. és 3. számú helyiségében, hol állandóan legalább 30 C. fokra temperált levegőben tartják, mert a délszaki eredetű növény rendkívül kényes és már + 3–4 C. fokú hőmérsékletben is — elfagy!

Z. V.

□□□□ A kiadásért felelős: RAITSITS EMIL. □□□□

HIRDETÉSEK

AZ ÁLLATKERT ÖSSZESVILLAMOS BERENDEZÉSÉT ÉS A DÍSZVILÁGÍTÁST

HOLITSCHER ZSIGMOND ÉS TÁRSA ELEKTRO- TECHNIKAI VÁLLALAT

Budapest, V., Kálmán-u. 16. sz.,
telefon: 48-37, 145-81, 37-20
készítette

Elvállal mindennemű erős és gyengeáramú villamos berendezés tervezését és kivitelét, minden a szakmába vágó anyag szállítását. Külön osztály pneumatikus csőposták berendezésére. Költségvetés és mérnökünk látogatása kívánatra díjtalan.

ANTAL ÉS HOSZÚ

BUDAPEST, VII. KER.,
RÁKÓCZI-ÚT

18

A FŐVÁROS
LEGSZEBB DIVATÁRÚHÁZA MEGNYÍLT

BLOCH MÓR CÉG

MODERN KÓRHÁZ-,
SZANATÓRIUM- ÉS
SZÁLLODA-BEREN-
DEZÉSI VÁLLALAT

Pehelypaplanok és
paplankülönleges-
ségek és ster. hyg.
ágytoll-gyára

Mintaraktár és közp. iroda:
VII., Rombach-utca 4. I. em.
Telefon 71-25

Gyár: V., Kárpát-utca 7/b.
Telefon 152-44

Ágytollosztály és ágytoll-
sterilizátorok: VII., Károly-
körút 7. sz. Telefon 71-25

A „MARABÚHOZ“

Alapított: 1842.
Szerb kir. udvari szállító
Sürgőnycím: MÓRBLO

AMERIKAI CIPŐ

RÉSZVÉNYTÁRSASÁG

BUDAPEST

IV., KIGYÓ-TÉR 1. SZ. (KIRÁLYI BÉRPALOTA)
V., DOROTTYA-U. 5-7. (HITELBANKPALOTA)
VII., ERZSÉBET-KÖRÚT 42. SZÁM

MARGULIES M. ÉS TÁRSA

Első magyar gép-
bőr és gépszíjgyár

Telefon
28-07

Budapest, VI., Eötvös-u. 39

A MAGYAR IPAR LEGUJABB VIVMÁNYA

LUKRECIA

SZABADALMAZVA ÉS VÉDJEGYZETVE

SZÉP FEKETE
SZINRE FESTI.
PUHITJA ÉS VIZHAT-
LANNA IMPREGNÁLJA
A BŐRANYAGOT.

LÓSZERSZÁM
ÉS KOCSITETŐ
IMPREGNÁLÓ
NEM MOSÓDIK
LE!

Savmentes anyagokból áll

As. orsz. cz. kir. chemiai Intézetnél 769/1907 sz. a vegyelemzve.

Árjegyzékkel, elismerő levelekkel szívesen szolgálunk.

HUBERTUS-FLUID A LEGJOBB IZOMERŐSÍTŐ

I. sz. (embereknek) kis üveg 1 K, nagy üveg 2 K
II. sz. (állatoknak) 2-50 K. Frissítő hatása felülmulhatat-
lan, vadászoknak, turistáknak, sportolóknak nélkülözhetetlen

Főraktár: „GLÓRIA“ DROGERIA
BUDAPEST, VI. KER. KIRÁLY-UTCA 50. SZÁM

ZIMMER FERENCZ TEL. JÓZSEF
CS. ÉS KIR. UDVAR SZÁLLÍTÓ 48-94
BUDAPEST

HALÁSZMESTER ÉS HALNAGYKERESKEDŐ

A BALATONI HALÁSZATI RÉSZV.-TÁRS.
KIZÁRÓLAGOS KÉPVISELŐJE

ALAPÍTVÁ:

1820

Telefon: Központi vásárcsarnok József 48-94
lakás 35-39
fióküzlet V., József-tér 13. „ 138-19
Sürgőny cím: Zimmer halászmester Budapest
Levelek: Zimmer Ferenc cs. és kir. udvari
szállító Budapest, Központi vásárcsarnok